

224. Van Dale, de letter R (5)

1. Wist je, dat rondlijvig pyknisch is? Een ronggeng is een inheems Indisch dansmeisje. De tafel had een rookglazen tafelblad. De IR-straling in het infraroodgebied was overduidelijk. De ingenieur ging met de IR-trein naar de stad, waar zijn dochter op de ic lag. Is de rechtszaak al geëindigd? De zestigpluskaas kun je helemaal in letters schrijven, met zestig in cijfers: 60 pluskaas en ook nog met het plusteken: 60+-kaas. De Hollandse, Amsterdamse en Antwerpse roos zijn slijpvormen. In de Rozenoorlog stonden de Rode en de Witte Roos (de huizen van York en Lancaster) tegenover elkaar.

2. De paus kan op Rozenzondag (zondag laetare, de vierde zondag van de veertigdagentijd) de gouden roos wijden en eventueel uitreiken. We kennen de Chinese roos, de Gelderse roos, de jerichoroos (roos-van-jericho, nee, niet: de ster-van-bethlehem) en de roos van Libanon (een hasjleverancier). Met elephantiasis heb je een roosbeen. De roosjesimmortelle is een samengesteldbloemige plant. Een roosje-zonder-doorns kun je plukken als akelei of drinken als oud-Hollandse likeur. Wat heeft een tienstuiversrooster met aardappelen te maken? Roostin is met de Tudorroos gestempeld. Roosvingerig (rozenvingerig) is bij Homerus het epitheton van de dageraad. Hij verloochende zijn rugbyroots (Jaarboek 2007) niet. Roquefort is een sterk smakende Franse schapenkaas. Moet ik nu alweer een rorschachtest doen?

3. De rosse buurt is beslist niet roze. De Engelse uitdrukking ROS staat voor return on sales. De rosaline is een zekere soort van kloskant (point de roses). Roastbeef is rosbeef. Het rosemetaal wordt bij clichés en letterzetsel gebruikt. Een roshi (Jaarboek 2007) is een Japanse zenmeester. Rösti's zijn Zwitsers-Duitse gerechten. De Rota is een rechtscollege van de Heilige Stoel. Hij had geen rooie rotcent te makken. Roti, een Surinaams gerecht, eet je met vlees en groenten. Met de Rots bedoelt de zeeman Gibraltar. Rotsbewonende apen leven op een apenrots, die naam dragen ook een aantal hoge flats in Breskens. Een petrogliëf (kijk eens in VD bij dit lemma, wat valt je op?) is een rotsinscriptie. Een hoodoo is een rotspilaar (nee, niet: voodoo, dat is rituele magie op Haïti) en een hamada is een rotswoestijn.

4. Het rotterdam (de rotterdammer) bevat een scheutje elixer (elixir) of pomerans. Het rottingsklik is sapropeel (sapropeelium). De Rottumer liep met zijn rottweiler langs het strand. Was hij nou een roué of was zij met haar rouge (schmink) op de rouee? Samen speelden ze na een mislukte actie op de rough het rouge-et-noir, een hazardspel met zes whistspellen (312 kaarten). De round-up is een samenvattende afronding. Volgens Wikipedia is RoundUp een onkruidbestrijdingsmiddel. De auto onderging een routineonderzoek, een routine-inspectie. Rouwdouwen mag je ook schrijven als rauwdouwen (of omgekeerd). Waar slaat de term 'witte (of blanke) roux' nu eigenlijk op? In Nederland is Rover de Vereniging Reizigers Openbaar Vervoer, een belangenorganisatie.

5. Een roverhoofdman leidt een roversbende [GB], de beroofden lijden daaronder. Rowans zijn meestal geen rowdy's. Er is royaalpapier post en super royaalpapier. Zij maakte zelf rozenbottelgelei en -compote. Op rozenstruiken zit soms rozengal (bedeguar). Het rozenhoedje, een gebedsformulier, begint met een credo, een Onzevader, drie Weesgegroeten en een klein gloria. Een rozenkrans bestaat uit drie rozenhoedjes. De rozennobel is een oud-Engelse gouden munt. Het Rozenkransfeest vindt op 7 oktober plaats. De lathyruserwt is de rozijnerwt.

6. Een vraag om antwoord wordt weergegeven met r.s.v.p. Een RSI-probleem, een gewrichtsaandoening, is zo genoemd naar repetitive strain injury. Bekende afkortingen zijn verder: rsg voor rijkscholengemeenschap, r-RNA voor ribosoom-RNA (ribosomaal RNA), tpm voor toeren per minuut (Engels: rpm) en RPhO voor Rotterdams Philharmonisch Orkest (een symfonieorkest, een filharmonie). Een nefrorragie is een nierbloeding. Een rtf-bestand (rich text format) bevat

opmaakcodes. In rtv-blad staan de letters voor radio en televisie. Zijn rubbers zijn gekelderde: hier wordt duidelijk niet letterlijk de caoutchouc bedoeld.

7. Een rubberlaars is een rubberen laars. De ficus is de rubberplant, de rubbervijg. Vulkanisatie is het vulkaniseren van autobanden. De Rubenieten komen voor in Numeri en stammen af van Ruben. De rucola is de raketsla. De purperrudbeckia (purperen rudbeckia) behoort tot de composietenfamilie, net als paardenbloem en hoefblad. Ruderale planten groeien tussen puin, dat wellicht ontstaan is na rufenen in Zwitserland. Op de Malediven betaal je met rufiyaas (enkelvoud: rufiyaa). De twee RUG-studenten lagen rug-aan-rug (dos-à-dos) in het zonnetje. Scoliose (kyfose, lordose) is ruggengraatsverkrumming. Wablief? Een epidurale anesthesie? Jazeker, een lumbale punctie (lumbaalpunctie, ruggenprik)!

8. Jan en Piet hielden ruggespraak. Mooi hè, die rugosaroos? Een backpacker is een rugzaktoerist. De ruhmkorffklos is een inductieklos. Heb je die postzegels weer geruilebuit, verkwanseld? De sneeuwruimer was aan het sneeuwruimen. Ik heb ruimschoots genoeg van dat ruimschoots zeilen. Het ruimte-tijdcontinuüm (de tijdruimte) is een samenhangend geheel van ruimte en tijd. Een ruimtewezen is een alien. Ze droeg een ruimvallende japon. De negatieve betekenis van ruitentikken is stelen. Ruit(e)zalf is kwikzalf tegen de schurft of tegen luizen.

9. Ruitvormig is romboïdaal. Roezemoezen leidt tot geroezemoes. De rup en de yup zijn elkaars antipode. Nou, vooruit dan: rural professional versus young urban professional. De rumpsteak is de lendenbiefstuk. De RUN (Radboud Universiteit Nijmegen) organiseerde een run-bike-run (een duatlon). Het runenalfabet heet ook wel futhark. Sport kan het runner's high van een runner-up en zijn running mate opleveren. Het rupsje-nooit-genoege (Jaarboek 2000) kreeg er geen genoeg van. Tom Poes, verzin een paar ruses de guerre (krijgslisten)! De rush op goud en aandelen was begonnen. Sedativa zijn rustgevendende middelen. Ruthenium is een hard, wit metaal en rutherfordium is een radioactief element. De ruwharige honden liepen tussen de ruwarige tarwe. Een querulant is een ruziemaker.

10. Het ruzieverlof (Jaarboek 2007) wordt verleend aan een bedrijfsruziër. De apotheose van de letter R in Van Dale is georkestreerd met een aantal afkortingen. De rva, rvb en rvc zijn de raad van advies, de raad van bestuur en de raad van commissarissen. RVG- en RVH-nummers slaan op geneesmiddelen. Het rvs en de rvt zijn het roestvrij staal en de raad van toezicht. De internetaanduiding voor Rwanda is rw. De RWS is in Nederland Rijkswaterstaat. Het ryoliet (lipariet) is een uitvloeiingsgesteente met fluïdale structuur van het alkali-granitisch magma. Rypofobie is smetvrees en de ryton is een hoornvormige drinkbeker, met dierenkop. We besluiten met twee Nederlandse afkortingen: de rzb is de roerendezaakbelasting en de rzs is de rijkszuivelschool. En u weet het toch nog: het is sporkeboom (van sprokkelmaand) en lorkeboom (een lork is een lariks). De ruimdenkende man keek naar een ruimgroeiende boom. En nu op naar de letter A!

NB Gaat Frankrijk echt de nikab en de boerka afschaffen?

Rein Leentfaar